

Čilejkár na arcibiskupskom stolci.

Mikuláš Kosický, Nikolaus de Kessi, Keszey Miklós.

Z mnohých ostrihomských arcibiskupov, ktorí mali slovenský pôvod (5) je aj arcibiskup a primas , Mikuláš z Kosíh, narodený koncom trinásteho, alebo začiatkom štrnásteho storočia v Hronských Kosihách v Levickom okrese, vo vtedajšej Tekovskej župe.(1) Zomrel 20.11.1366 v Ostrihome, kde je aj pochovaný.(2) Bol jedným z neprávom zabudnutých postáv našich dejín v štrnástom storočí a podľa starých uhorských, ako aj súčasných maďarských historikov, bol spoluvorcom veľmocenskej politiky vtedajšieho Uhorska. Neochvejne a verne stál po boku svojho kráľa Ľudovíta Veľkého, ako aj jeho otca, kráľa Karola Róberta.(3) V dobe panovania Ľudovíta Veľkého ako ostrihomský arcibiskup bol druhým mužom krajiny a v rokoch 1356 až 1366 vo funkcii kráľovského kancelára aj jeho najbližším a naj dôvernejším poradcom. V úrade kráľovského kancelára sa tvorila vtedajšia zahraničná politika Uhorska.(7) Tu sa vypracovávali postupy a požiadavky, ako aj všetky kroky vedúce k podriadeniu si okolitých štátov ; vtedajšieho Srbska, Bulharska a Ramy,(vtedajšej Bosny), ako aj k prinavrátenu Benátkami obsadenej Dalmácie.

Narodil sa ako druhý syn v slobodnej sedliackej, zemianskej rodine v Hronských Kosihách, ktoré sa písali do konca pätnásteho storočia ako Tót Kessy, teda Slovenské Kosihy. Prvé školské vzdelanie mohol nadobudnúť na dedinskej fare, alebo neskoršie v najbližšom kláštornom učilišti v kláštore Johanitov-križiakov vo vtedajšom Svätom Križi, ktorý je dnes súčasťou Novej Dediny, bývalej Tekovskej Novej Vsi. Nie je vylúčené, že vyššie triedy absolvoval v našom druhom, najstaršom benediktínskom kláštore vo Svätom Beňadiku, ktorý leží len málo kilometrov severnejšie od Hronských Kosíh na druhom brehu rieky Hron, kde už od dvanásteho storočia fungovala kláštorná škola. Vyššie stredoškolské vzdelanie nadobudol až v Ostrihome, kde pokračoval v teologických štúdiách. Ako nadaný klerik pracoval v kráľovských kanceláriách kráľa Karola Róberta ako pisár a prepisovač listín.(6) Jeho práce vynikajú precíznosťou, duchom a štylistikou, čím sa výrazne odlišoval od spolužiakov. Všetky tieto vlastnosti ho predurčili v postupe po kariérnom rebríčku nahor až do kráľovskej kancelárie. Tu sa od ranej mladosti stretával s poprednými veľmožmi a prelátmi krajiny, odtiaľto bol povolaný do najvyšších administratívnych funkcií, aké sa vo vtedajšej dobe vôbec mohli dosiahnuť.

Po skončení štúdií rýchlo postupoval aj v cirkevnej hierarchii. Do roku 1350 zastával miesto kanonika v Jágri a Ostrihome. Zároveň v rokoch 1348 až 1350 bol už prepoštom v Ostrihome a záhrebským kanonikom. V roku 1349 bol aj nakrátko riadne zvoleným biskupom nitrianskym, ale tu sa dlho nezdržal, lebo za niekoľko mesiacov, ešte v roku 1350, už postúpil na miesto záhrebského biskupa, ktoré zastával do roku 1356. Miesto záhrebského biskupa malo v dobe kráľa Ľudovíta Veľkého mimoriadny význam, odtiaľto sa zabezpečovalo spojenie a diplomatické styky uhorského kráľovského dvora s pápežskou kúriou, sídliacou vtedy vo francúzskom Avignone a s neapolským kráľovským dvorom Anjouovcov. Celá Mikulášova činnosť ako biskupa záhrebského je podrobne spracovaná a mimoriadne dobre zhodnotená najuznávanejším chorvátskym historikom devätnásteho storočia Tkalčičom.(8) V Záhrebe získal Mikuláš dôležité diplomatické skúsenosti, ktoré potom vo funkcii arcibiskupa aj dôkladne využil.

Dňa 4. augusta v roku 1356 bol Mikuláš z Kosíh menovaný pápežom Inocentom VI. na miesto arcibiskupa Kaloče, ktoré sa uprázdnilo smrťou dovtedajšieho arcibiskupa Dionýza Lakfyho. Okrem konsolidácie a riadenia svojej cirkevnej provincie bol arcibiskup Mikuláš poverený kráľom Ľudovítom Veľkým aj dôležitou diplomatickou úlohou, a to dojednaním Zadarského mieru, po znavunavrátenu Dalmácie od Benátskej republiky, čo aj úspešne dokončil.(3) Ale v Kaloči sa tiež dlho nezdržal.

Dňa 8. októbra v roku 1358 bol znovu pápežom Inocentom VI. menovaný na prímasský stolec ostrihomského arcibiskupa, po smrti dovtedajšieho arcibiskupa Mikuláša Vášaryho.(2) Odtiaľto, z najvyššieho cirkevného úradu krajiny, ako aj z postu druhého najvyššie postaveného

muža po kráľovi, naplno rozvinul svoje diplomatické schopnosti v službách kráľa v úsilí o vybudovanie pevného a veľmocenského postavenia Uhorska vo vtedajšej Európe, o čo Anjouovci vtedy usilovali. Prvoradou úlohou bolo zabezpečenie východných a južných hraníc krajiny, vytvorením vazalských kniežatstiev susediacich v tomto regióne s Uhorskom. Už v roku 1358 bolo započaté ťaženie proti Srbsku, ktoré sa pretiahlo až do roku 1359. V roku 1363 nasledovalo podmanenie Bosny. Za dva roky nato, na jar v roku 1365, začal kráľ Ľudovít Veľký ťaženie proti Bulharsku a Valašsku. Tieto vojenské opatrenia boli výsledkom predvídavej a správnej vojenskej stratégie, ako aj nutnosťou pred už vtedy sa zmáhajúcou vojenskou silou osmanských Turkov na východe, ktorí začali priamo ohrozovať Byzantské cisárstvo.(3)

Okrem politicko-diplomatickej činnosti biskupa Mikuláša z Kosíh v službách kráľa nesmieme zabudnúť ani na jeho hlavné poslanie vo funkcii biskupa, na riadenie cirkevnej provincie, vyplývajúcej z jeho úradu. O jeho pôsobení na poli cirkevnom vo funkcii nitrianskeho biskupa, možno aj pre krátkosť času niekoľkých mesiacov v roku 1349, nemáme žiadne zachované správy. Zato po roku 1350 je dostatočne známe jeho zveľaďovanie záhrebskej cirkevnej provincie. Zaslúžil sa o zveľaďenie svojej provincie nielen materiálne, prinavrátením stratených cirkevných majetkov, ale aj pravidelným zvolávaním diecéznych synód. V lete v roku 1351 získal súhlas pápeža Klimenta VI. na pokresťančenie Jasov, Kumánov a Tatárov, ktorí boli usadení v Uhorsku už niekoľko generácií. Takisto, už vo funkcii arcibiskupa, okamžite rozvinul svoju činnosť na prinavrátenie dobytých území Bosny a Bulharska, Valašska a Srbska do lona latinskej Cirkvi.

Mikulášova činnosť na poli vnútropolitickom, na reforme riadenia, obrany a štátnej správy je obdivuhodná. Je autorom textu obnovenej Zlatej bully na sneme v Budíne z roku 1351, v ktorej kráľ presne vymedzuje práva a povinnosti vojenského stavu, sľachty a národa. Vznešenosť tónu, textu a štylistika je charakteristická pre celý dokument. Zákony prijaté na tomto sneme dali pevnejšie základy k obrane štátu, zmenšili výdavky vojenského stavu, ale zároveň zavedením vojenskej dane, zvýšili obranyschopnosť štátu.(3)

Politika budovania veľmocenského postavenia stredovekého Uhorska v polovici štrnásteho storočia sa nazýva aj politikou štyroch Mikulášov.(1) Vplyv Uhorska na Balkáne v tej dobe bol rozhodujúci. Vplyv uhorského kráľa v Taliansku bol väčší ako vplyv cisára. Svedčí o tom aj list Svätej stolice arcibiskupovi Mikulášovi o pomoc pri premiestnení sídla pápežov z Avignonu späť do Ríma.(2) To sa nakoniec za pomoci uhorského kráľa a jeho arcibiskupa brilantnou politikou aj podarilo. Nový pápež Urban V. aj za pomoci uhorského vojska po 64 rokoch avignonského exilu znovu zasadol na rímsky stolec svätého Petra. Ale toho sa už náš arcibiskup Mikuláš nedožil. Zomrel v novembri 1366, alebo najneskoršie v januári 1367. Pochovaný je v hrobke ostrihomyjských arcibiskupov v starej ostrihomyjskej katedrále, ktorá stála na mieste dnešnej ostrihomyjskej baziliky, postavenej koncom devätnásteho storočia.

Literatúra:

1. Por Antal: Keszei Miklos, Budapest 1904
2. Esztergomi érsekek 1001-2003, str.175-179.
3. Esztergom Vármegye, Budapest 1908
4. Kniha kráľov, autorský kolektív, Bratislava 1998.
5. Bakács Istvan, Hont vármegye Mohács előtt, Akadémiai kiadó, Budapest, str.201, heslo Tótmiklostelepe, 1361-slavus Miklós.
6. Prof. L. Bernát Kumorovitz, Kancelarska činnosť magistra Jána zo Šarišských Sokoloviec, kronikára Ľudovíta I.(Veľkého), Slovenská archivistika 1981/I.str.60-65.
7. Jan N.Lorenzen, Die grossen Schlachten, Campus Verlag, Frankfurt/New York 2006, str.21.
8. Tkalčíč, Monumenta I., str.201-203.

Farby erbov nie sú autentické. Erb rodový ako aj erb arcibiskupský bol prevzatý z arcibiskupskej pečate Mikuláša V. ostrihomského arcibiskupa od 8.10.1358 do 20.11.1366. Originál pečate sa nachádza v múzeu cirkevných pečatí v Stoličnom Belehrade, dnešnom Székesfehérvári.

Dr. M. Kosický, Vysoká 36 , 92101 Piešťany,
mail: drmm1@pobox.sk
tel. 033/7623708